

Nr 44.

Ankom till riksdagens kansli den 14 juni 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphörande av landsfiskals rätt till andel i böter m. m.

Genom en den 9 maj 1941 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 234, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag, till

Lag

om upphörande av landsfiskals rätt till andel i böter m. m.

Härigenom förordnas, att vad i lag eller författning finnes stadgat om rätt i vissa fall för åklagare eller annan att i anledning av åtgärd i tjänsten erhålla andel i böter, vite eller skadestånd eller i förbruten egendom, dess värde eller dylikt icke skall äga tillämpning å landsfiskal; skolande hans andel i stället tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1941. Vad i lagen stadgas skall icke äga tillämpning i fall då genom utslag, som meddelats före lagens ikraftträdande, böter, vite eller skadestånd ådömts, egendom förklarats förbruten eller belopp, svarande mot egendomens värde, eller dylikt utdömts, ändå att utslaget vid nämnda tidpunkt icke vunnit laga kraft.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för lagförslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga — 1937 års landsfiskals- och stadsfiskalsutredning — avgåvo den 22 april 1939 betänkande med förslag till omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m. (statens offentl. utredn. 1939: 9). Sedan yttranden över betänkandet inkommit från olika myndigheter och sammanslutningar, avlämnade Kungl. Maj:t till 1940 års lagtima riksdag en på grundval av betänkandet utarbetad proposition (nr 219), vari hemställdes att riksdagen måtte godkänna de i propositionen framlagda grunderna för en omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m., avsedd att träda i tillämpning vid den framtida tidpunkt, som kunde bliva bestämd därför, sedan riksdagen, på

framställning, anvisat medel för de av omorganisationen föranledda kostnaderna. Riksdagen anmälde därefter i skrivelse (nr 438), att riksdagen med vissa erinringar godkänt de i propositionen framlagda grunderna för omorganisationen.

Den av 1940 års lagtima riksdag sålunda i princip godkända omorganisationen innebär i huvudsak följande:

Under landsfogdarna såsom överåklagare och länspolischefer skola i de större och medelstora städerna — med vissa undantag — stadsfiskalerna och å landsbygden landsfiskalerna vara lokala åklagare och polischefer. De mindre städerna skola upphöra att utgöra egna åklagardistrikt och förty i polis- och åklagarhänseende förenas med landsfiskalsdistrikt. Den åtalsrätt som nu tillkommer i vissa köpingar tillsatt polisbefäl skall upphöra och överflyttas å landsfiskalerna. Landsfiskalerna skola dessutom vara bl. a. utmätningsmän inom sina distrikt och sålunda bibehålla bestyret med indrivning och redovisning av restförda utskylder och av böter m. m. För behörighet till landsfiskalstjänst skola uppställas skärpta fordringar. Lönereglering skall genomföras för landsfiskalerna och dessas biträden, i samband varmed samtliga nu utgående sportler skola indragas till statsverket och landsfiskalerna förbjudas att vid sidan om tjänsten bedriva viss privat verksamhet. Stadsfiskalerna skola i avvaktan på ett förståtligande av polisväsendet bibehållas såsom kommunala befattningshavare, vilket innebär att deras avlöning skall fastställas i nu gällande ordning. I samband med blivande löneregleringar för stadsfiskalerna skola samtliga till dem utgående sportler indragas och för stadsfiskalerna stadgas samma förbud i fråga om bisysslor som för landsfiskalerna. Som kompetensvillkor för stadsfiskalstjänst skola principiellt gälla samma fordringar som i fråga om landsfiskalstjänst.

I en till innevarande riksdag avlåten proposition, nr 225, har Kungl. Maj:t anhållit bland annat, att riksdagen måtte godkänna, att den i princip beslutade omorganisationen av landsfiskalsbefattningarna m. m. samt löneregleringen för landsfiskalerna och deras biträden skall i enlighet med vad i propositionen anföres träda i kraft den 1 oktober 1941.

Nyssnämnda proposition har behandlats av sammansatt stats- och bankoutskott, som i utlåtande nr 4 tillstyrkt propositionen med vissa jämkningar vilka dock sakna betydelse för nu förevarande fråga.

I anslutning till propositionen nr 225 har framlagts förevarande proposition med förslag till lag om upphörande av landsfiskals rätt till andel i böter m. m.

Spörsmålet om indragning av åklagarnas bötesandelar m. m. har, såsom av den i propositionen å sid. 4—7 lämnade redogörelsen framgår, vid åtskilliga tillfällen varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet.

1937 års landsfiskals- och stadsfiskalsutredning har i sitt förut omnämnda betänkande behandlat frågan om indragning av landsfiskalernas bötes- och beslagandelar samt därvid anfört bland annat:

Bötesandelarna — och de därmed i nu förevarande hänseende likställda andelarna i beslagtagen och förbruten egendom m. m. — utgöra den sportel-

form mot vilken den starkaste kritiken riktats. Anledningen till att åklagare tillerkänts rätt till andel i böter som utdömts på hans talan har varit den att åklagaren därigenom skulle sporras att nitiskt fullgöra sin åklagartjänst. Helt visst hava åklagarandelarna också haft sin betydelse för åtalsfrekvensen. Håri ligger emellertid också systemets svaghet. Det är icke i överensstämmelse med rättsmedvetandet, att en åklagare skall hava ekonomisk fördel av att, i enlighet med sin tjänsteplikt, åtala en person. Bland allmänheten har uppkommit den föreställningen, att en åklagare skulle vara mera benägen att anställa åtal för sådana brott, där han äger andel i böterna, än för sådana, där böterna gå till kronan. Detta kan uppenbarligen vara ägnat att rubba tilltron till åklagarmaktens objektivitet. Stundom har det gjorts gällande, att bötesandelarna fyllde en funktion speciellt beträffande vissa grupper av brott, där åklagarens arbete vore särskilt hårt och otacksamt och där utredningsarbetet ställde stora krav på åklagarens oräddhet och förmåga av initiativ, varför det vore lämpligt om åklagaren erhöle en viss ekonomisk uppmuntran för visat nit vid beivrandet av dylika brott.

De anförda synpunkterna torde helt visst äga sitt berättigande. — — —

Den verksamhet som det härvidlag kan vara av intresse att uppmuntra är emellertid huvudsakligen ren polisverksamhet. Detta intresse är, i fråga om de grupper av brott där det särskilt gör sig gällande, tillgodosett bl. a. genom de särskilda föreskrifterna i kungörelsen den 16 december 1921 angående användningen av viss del av böter m. m. enligt förordningen angående försäljning av rusdrycker med flera författningar. Något behov torde icke föreligga av att även till andra brottskategorier utsträcka tillämpningen av de i denna kungörelse givna bestämmelserna om användande av bötesmedel m. m. till uppmuntran av polismän som ådagalagt synnerligt nit vid beivrandet av olovlig rusdrycks- eller sprithantering.

Därest en lönereglering genomfördes för landsfiskalerna, föreläge enligt utredningens mening icke något hinder mot att restlöst indraga samtliga till landsfiskalerna nu utgående andelar i böter och beslagtaget gods.

Utredningen har vid sitt betänkande fogat ett utkast till lag om upphörande av landsfiskals rätt till andel i böter m. m. Förslaget har utformats i full överensstämmelse med lagen den 24 april 1936 om upphörande av landsfogdes motsvarande rätt. Enligt utredningens mening syntes anledning icke föreligga att i denna del göra skillnad mellan de båda åklagarkategorierna.

Vid remiss till lagrådet den 18 april 1941 av det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Westman* — efter att hava redogjort för den i ärendet föreliggande utredningen — bland annat följande:

»Den av Kungl. Maj:t och riksdagen i princip beslutade omorganisationen av landsfiskalsbefattningarna och löneregleringen för landsfiskalerna förutsätter, att de till dessa befattningshavare nu utgående sportlerna skola indragas till statsverket. Sportelindragningen bör uppenbarligen omfatta jämväl rätten till andel i böter och förverkad egendom m. m. Systemet med åklagarandelar är numera ställt på avskrivning och har tillämpning i huvudsak allenast inom vissa delar av specialstraffrätten. Ifrågavarande sportelform har emellertid ännu icke kunnat helt avskaffas, emedan bötesandelarna m. m. ansetts utgöra en så betydande del av åtskilliga åklagares in-

komster, att man funnit sig icke kunna helt indraga dem till statsverket annat än i samband med en löne reglering för de berörda befattningshavarna. Därest en med hänsyn till vikten och omfattningen av landsfiskalernas arbetsuppgifter tillfredsställande löne reglering nu genomföres för dem, föreligger icke längre detta hinder. Indragningen torde i likhet med vad som redan skett i fråga om landsfogdarna böra avse rätten att i anledning av åtgärd i tjänsten erhålla andel i böter, vite eller skadestånd — varmed avses sådant skadestånd varom förmåles i 53 § 1. förordningen, den 19 november 1914 angående stämpelavgiften — eller i förbruten egendom, dess värde eller dylikt.

Lagstiftningen torde böra träda i kraft i samband med den nya löne regleringen för landsfiskalerna eller sålunda den 1 oktober 1941. Med hänsyn till vikten att ernå en enhetlig rättstillämpning synes det vara önskvärt att genom en övergångsbestämmelse reglera frågan, i vad mån lagen skall tillämpas i fall, då målet anhängiggjorts före lagens ikraftträdande men vid denna tidpunkt icke blivit avgjort genom lagakraftväg utslag. Övergångsbestämmelsen synes böra utformas i anslutning till motsvarande föreskrifter i 1938 års lagstiftning rörande vissa ändringar i lagen om straff för olovlig varuinförsel. Den bör sålunda få det sakliga innehåll, att den nya lagen icke skall tillämpas i fall, då sakfällande utslag meddelats — oavsett i vilken instans — före lagens ikraftträdande.»

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet. Utskottet har vid sin granskning av det framlagda lagförslaget icke funnit anledning till erinran mot detsamma och får alltså hemställa,

att förevarande proposition, nr 234, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 13 juni 1941.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Schlyter, Gärde, Karl Emil Johanson, Branting, Eskhult, Karl Johan Olsson, Caap och Brandt:

från andra kammaren: herrar Lindqvist i Halmstad, Ryberg, Olsson i Mellerud, Landgren, Nilson i Eskilstuna, Sundström i Vikmanshyttan, Hansson i Vännäsby och Andersson i Mölndal.